

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
The Journal of International Social Sciences
Cilt: 30, Sayı: 2, Sayfa: 43-60, TEMMUZ – 2020
Makale Gönderme Tarihi: 06.04.2020 Kabul Tarihi: 23.06.2020

TOPLUMCU GERÇEKÇİ TÜRK ŞİİRİNDE GELENEKSEL ALGIDA KADIN*

Woman in Traditional Perception in Socialist Realism Turkish Poetry

Ayşe ERTUŞ**

ÖZ

Toplumcu gerçekçi şairler, toplumda kadına yönelik geleneksel algıyı eleştirmişlerdir. Dünya görüşleri ekseninde kadının toplumsal mücadeledeki önemini irdeleyen bu şairler kadını, çağdaşlaşma yolunun en önemli rol oynayıcısı olarak görmüşlerdir.

Toplumcu gerçekçi şairlerin, kadına yönelik geleneksel algıda eleştirileri, kadının nesneleştirilmesi, cinsel bir objeye dönüştürülmesi, küçük yaşta evlendirilmesi, ev içi işlerle sınırlandırılması ve eve hapsedilmesi, feodal zihniyete mahkum edilmesi, namus cinayetlerine kurban edilmesi yönündedir. Bu eleştirilerde kadın, sinik ve çaresiz çizilirken geleneksel bakışın yanlışlığı da göz önüne serilir.

Kadına yönelik geleneksel algıyı eleştiren şairler; Rıfat Ilgaz, Gülten Akın, Ahmet Oktay, Yaşar Miraç, Özdemir İnce, Refik Durbaş, Ceyhan Atuf Kansu, Sennur Sezer, Hasan Hüseyin Korkmazgil, Ahmet Telli, Attilâ İlhan, Hasan İzzettin Dinamo, Seyfettin Başçillar'dır. Bu şairlerin 1960-1980 yılları arasında yayımlanan şiir kitapları esas alınmış ve incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda toplumcu gerçekçi şairlerin kadını toplumun önemli yapı taşlarından biri olarak gördükleri bu nedenle geleneksel algıyı yıkma istekleri görülmektedir. Bunda benimsedikleri Marksist dünya görüşünün etkisi düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler: Şiir, toplumcu gerçekçilik, kadın, eleştiri, geleneksel algı.

ABSTRACT

Socialist realistic poets have criticized the traditional perception of women in society. These poets, who have scrutinized the importance of women in social struggle within the scope of their views of the world, have considered women playing the leading role on the way to modernization.

The criticisms of socialist realistic poets about the traditional perception of women focus on objectification of women, their being transformed into sexual objects, being forced to marriage at a young age, confinement and imprisonment within domestic sphere, being subjected to feudal mentality and being victims of honor killings. In these criticisms, while the woman is drawn as a loser and helpless, the inaccuracy of the traditional view is revealed.

Poets criticizing the traditional perception of women are Rıfat Ilgaz, Gülten Akın, Ahmet Oktay, Yaşar Miraç, Özdemir İnce, Refik Durbaş, Ceyhan Atuf Kansu, Sennur Sezer, Hasan Hüseyin, Ahmet Telli, Attilâ İlhan, Hasan İzzettin Dinamo, Seyfettin Başçillar. The poetry books of these poets published between 1960 and 1980 were taken as a basis and examined. As a result of this study, it is seen that socialist realist poets consider women as one of the important building blocks of society and therefore they want to demolish the traditional perception. The influence of the Marxist view they adopted on this desire can be considered.

Key Words: poem, socialist realistic, women, criticism, traditional perception.

* Bu çalışma Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalında yapılan "Toplumcu Gerçekçi Türk Şiirinde Kadın İmgesi (1960-1980)" başlıklı yayımlanmamış doktora tezinin bir bölümüdür.

** Dr. Öğr. Üyesi, Hakkari Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü,
eposta: ayseertus@hotmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5748-5964>

GİRİŞ

Gelenek, sözcük anlamı olarak Sosyal Bilimler Sözlüğü'nde; "Bir topluluğun kendinden önceki nesillerden devralıp kısmen dönüştürerek sonraki nesillere devrettiği, inanç, kurum ve seremonileri de içeren her türlü toplumsal pratik" (Demir, Acar, 1992: 143); Türkçe Sözlük'te ise "Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, an'ane" (TDK, 1998: 831) şeklinde geçer. Toplumda geçmişten devralınan ve değişmeden varlığını devam ettiren kadına yönelik bakış kadının geleneksel algıdaki yerini tayin eder.

Kadın, ilkel toplumlarda cins olarak erkekle eşit statüde yer alır ve kadınla erkek arasında paylaşılmış bir iş bölümü vardır. Marksizm, kadın ile erkeğin iş bölümü paylaşımını şöyle aktarır: "erkek kara ve deniz avcılığıyla uğraşırken, kadın yavrularını beslemek, onları vahşi hayvanlara, soğuğa, iklim değişikliklerine karşı korumakla meşguldür; otları toplar ve hazırlar, hastalıklara ve yaralara bakar, hayvanları ehlileştirir, kenara konulan şeye itina gösterir, geleceği düşünür." (Marx, Engels, Lenin, 2010: 19).

Avcılık-toplayıcılığın esas olduğu ilkel toplumdan yerleşik hayata geçiş ile birlikte özel mülkiyet anlayışı ortaya çıkar ve feodal dönem başlar. Bu tarihsel dönüşüm kadına olan algıyı da değiştirir ve kadın toplumda feodal beylerin bir malı olarak görülmeye başlanır. Bu dönemde kadın hem iş gücü hem de cinsel olarak sömürülür. Nina Popova, Rus imparatorluğu Kanunlar Külliyyatı'nın 10. Cildi 107. maddesinde kadın için şöyle yazıldığını dikkatlere sunar: "Karıların görevi, ailesinin reisi olan kocasına itaat etmek, onu sevip saymak, her şeyde ona boyun eğmek, her türlü biçimde onun ihtiyaçlarını karşılamak ve ona bağlılığın tüm işaretlerini göstermektir, çünkü o evin efendisidir" (Popova, 1999: 16)

Tarihsel dönem içerisinde feodalizmin bitişi kadına yönelik geleneksel algıyı değiştirmez. Burjuva toplumunda kadın yine erkekten aşağı bir statüde ve erkeğin malı olarak görülür. Marx, Napolyon'un Devlet Konseyi'nde kadınlar için şöyle söylediğini aktarır: "Tabiat, kadınları bizim kölemiz olarak yarattı. Kocanın karısına: Madam, dışarı çıkmayacaksınız! Madam, Komedyaya gitmeyeceksiniz! Madam, şu veya bu kişiyi görmeyeceksiniz! Yani: Madam, beden ve ruh olarak bana aitsiniz demek hakkı vardır." (Marx, Engels, Lenin, 2010: 27)

Feodalizmden sonra başlayan kapitalist dönemde de kadın, erkekten daha aşağı bir statüde algılanmıştır. Engels, özel mülkiyetin ortaya çıkışının, kadını erkekten aşağı bir statüye çektiğini ifade eder ve Kutsiye Bozoklar'ın aktarımıyla şöyle der: "Özel mülkiyet ilişkilerinin ortaya çıkmasıyla ki, kadın ve erkek arasındaki sömürü gündeme gelmiştir. Ve ancak özel mülkiyetin tümüyle yok olmasıyla birlikte insanın insan tarafından sömürülmesinin ve köleleştirilmesinin maddi koşulları ekonomik ve toplumsal olarak tarihe karışacaktır." (Bozoklar, 2009: 11).

Tarihsel diyalektikte kapitalist toplumdan sonra sosyalist bir toplum düzeninin hakim olacağı öngörüsünde bulunan Marksizm, Türk edebiyatında toplumcu gerçekçi şairleri de etkilemiştir. Toplumcu gerçekçi şairler, Marksist dünya görüşüyle toplumda kadına yönelik geleneksel algının yıkılmasının, ancak sosyalist bir toplum düzeniyle gerçekleşeceği inancını taşırlar. Bu nedenle patriyarkal anlayışın olduğu toplumlardaki kadına yönelik geleneksel algıya karşı çıkarak şairlerinde bu algıyı eleştirirler. Bu çalışmada, kadına yönelik geleneksel algıyı eleştiren şairlerin 1960-1980 yılları arasında kaleme aldıkları eserler ele alınmıştır. 1960-1980 yılları arasında yayımladıkları eserlerinde toplumun kadına yönelik geleneksel algısına şairlerinde yer veren Rıfat Ilgaz, Gülten Akın, Ahmet Oktay, Yaşar Miraç, Özdemir İnce, Refik Durbaş, Ceyhan Atuf Kansu, Sennur Sezer, Hasan Hüseyin Korkmazgil, Ahmet Telli, Attilâ İlhan, Hasan İzzettin Dinamo, Seyfettin Başçılar'ın eserleri incelemeye alınmıştır.

1. Geleneksel Algıda Kadın

Toplumcu gerçekçi şairlerin şiirlerinde, kadın; toplumda değersiz görülmesi, sadece cinsel bir obje olarak algılanması, ailede bir yük olarak görülüp küçük yaşta evlendirilmesi, evle ve ev içi işlerle sınırlandırılması, feodal zihniyet karşısında acizleştirilmesi ve namus cinayetlerine kurban edilmesi durumlarıyla yer alır. Bu durum patriyarkal anlayışın yer aldığı toplumlarda, kadına yönelik geleneksel bakışının sonucu olarak değerlendirilmiştir. Patriyarka, “maddi temeli olan ve hiyerarşik olsa da erkekler arasında, onların kadınlara egemen olmalarını sağlayan bir karşılıklı bağımlılık ve dayanışma kuran ya da yaratan erkekler arası toplumsal ilişkiler dizisi” (Hartmann, 2006: 29) şeklinde tanımlanır. Şiirlerde toplumun kadına olan bu bakışı, toplumcu gerçekçi şairler tarafından eleştirilerek işlenmiştir.

Toplumcu gerçekçi şairlerin, kadına yönelik geleneksel algıya eleştirel yaklaşımlarının altında, kadını toplumsal mücadelede yer alması gereken aktif bireyler olarak görmeleri yatmaktadır. Şairlerin kadının toplumdaki konumuna olan eleştirel bakışları benimsedikleri dünya görüşü olan Marksizm’den gelmektedir. Marksizm, toplumsal mücadelede kadına ayrı bir değer biçer ve devrimin ancak kadının mücadeleye ve üretime katılımıyla mümkün olacağını ileri sürer. Toplumcu gerçekçi şairler kadını kapitalist ve feodal patriyarkal anlayışın olduğu toplumlarda gözlemleyerek bu toplumdaki kadına yönelik geleneksel bakışı eleştirmişlerdir.

1.1. Kadının Nesneleştirilmesi

Kadının, patriyarkal anlayışın hüküm sürdüğü toplumlarda değersiz bir eşya olarak görülmesi, kadına yönelik geleneksel algısının sonucu olarak karşımıza çıkar. Kadının erkek nezdinde nesne olarak algılanışını 1848’de Elisabeth Cady Stanton tarafından kaleme alınan *Declaration of Sentiment* (Duyular Bildirisi) deklarasyonunda Josephine Donovan şöyle ifade edildiğini aktarır: “İnsanlık tarihi, erkeklerin kadınlara sürekli zarar vermelerinin ve onların haklarını gaspetmelerinin tarihidir. Kadınlar, üstlerinde doğrudan mutlak tiranlık uygulanan nesnelere.” (Donovan, 2007: 25).

Toplumcu değiştirip dönüştürme gayesi güden toplumcu gerçekçi şairler, toplumsal dönüşümün kadınsız olmayacağını bilincini taşıyarak kadını çağdaştırma çabası içinde kadına yönelik geleneksel algıyı kabul etmemişlerdir.

Rıfat Ilgaz, *Karakılçık* adlı eserinde yer verdiği aynı adı taşıyan şiirinde, kadına olan geleneksel bakışı da ortaya koyar. Şiir, bir kadının ağzından aktarılır. Kadın, geçim derdi arasındaki çaresizliğini anlatır.

Karakılçık diye kocasından bahseden kadın, kocasını kaybetmiş; şimdi evin bütün yükünü taşımak zorunda kalmıştır. Bu yük, ona çok ağır gelmektedir; çünkü geçinmek çok zordur ve kadının kara topraktan başka elinde hiçbir şeyi yoktur. Bu toprak ekilmek ister; fakat tohum yoktur. Oğlu yemek ister, ancak bulgur ve bulamaç yoktur. Kadın bütün bu çaresizliği içinde “a beyler ben n’ideyim” diyerek sitemini bildirir. Kadın evlenip köye geldiğinde öküzle aynı görüldüğünü, hatta kimi zaman öküz yerine tarlada koşulduğunu ifade eder. Bu durum, içinde bulunduğu toplumun kadına yönelik geleneksel bakışını ortaya koyar:

Gelin oldum geldim köye
Sarı öküze eş oldum
Eş oldum da karasabana koşuldum.(Ilgaz, 1969: 6)

Kadının değersiz görülerek nesneleşmesi, Gülten Akın’ın şiirlerinde de karşımıza çıkar. Toplumcu şiirimizin kadın şairlerinden olan Gülten Akın, şiirlerinde çoğunlukla yaşadıklarını anlatır. Zeynep Oral, onun için; “Şiirlerini okudunuzsa mutlak onunla dertleşmişsinizdir, mutlak onunla öfkelenmiş, onunla sevinmiş, onunla çoğalmış, onunla umutlanmış, onunla konuşmuş, tartışmalara girmiş, onunla dünü kavramış, onunla geleceği düşünmüş ve düşlemişsinizdir... Bunu bunca kesinlikle söylüyorum çünkü, şiirleri tıpkı kendisine benziyor, kendisi tıpkı şiirlerine

benziyor. İkisini birbirinden ayırmak olanaksız.”(Oral, S.7: 2) diyerek şairin şiirlerinin yaşamının aynası olduğuna dikkat çekmektedir. Akın da; “Hayatın ve doğanın ‘benden geçen’ şiirlerini yazıyorum. Yaşıyorum, sonra bir gün yazıyorum.” (Bezirci, 1971: 161) ifadeleriyle bunu doğrulamaktadır.

Gülten Akın Yozgat’ta dünyaya gelmiştir. Kalabalık bir ailede ve dedesinin kendisine olan büyük sevgisiyle büyüyen Akın, annesini erken yaşta kaybetmiştir. Dedesinden gördüğü sevgiyi babasından görmeyen şair bunu şu ifadelerle dikkatler sunar: “Babam, geleneğe uyup evde kendisini silen biri miydi, dedemin görüntüsü mü ezip silmişti onu? Anılarımda yok gibi. Beni kucağına aldığı, sevdiğini filan ansımıyorum.”(Oral, S.7: 3). Bu durumdan hareketle yıllar sonra *Kırmız Karanfil* adlı eserindeki “Bir Tutsağa Üç Efendi” adlı şiirinde:

Küçük kız değildim belki taşım
Çünkü sever babalar küçük kızları
Başkalarında gördüm (Akın, 1980: 34)

diyecektir. Babasının memuriyeti dolayısıyla ilköğrenimini Sorgun’da tamamlayan Akın, ortaöğrenimine ise Ankara’da başlamıştır. Ankara’daki çocukluk dönemini “çocuk yüzüne çarpan sınıfsal çelişki” olarak nitelendiren Akın şunları söyler: “Çok küçüktüm Ankara’nın karartmalı, karneli II. Dünya Savaşı sonu günlerini yaşadığımda. Gerçekleri algılıyor ama değerlendiremiyordum. Yaşamın oluşturduğu nesnel birikim ilerde okuduklarımla bütünlendi. Usul usul. Uzun süre eleştiren bir ozan olarak kaldım. Daha çok kendi yaşamımı. Bunu ilk üç kitabımdaki şiirlere yansıtım. Sonra toplumsal eleştiriler ve şiirdeki yansıması. Daha sonra da yaşamın eleştirdiğimiz yanlarının değiştirilmesi gerektiğini, değiştirilebilir olduğunu da salt okuyarak değil, salt yaşayarak da değil, birini ötekisi için denektaş diye kullanarak öğrendim, yazdım.” (Oral, S.7: 6).

Gülten Akın, kaymakam olan eşinin görevi dolayısıyla Anadolu’nun birçok kent ve kasabasını görme fırsatı bulmuş ve buradaki halkın yaşadıklarına tanıklık etmiştir. Bu tanıklığı şiirlerine de yansıtan şair, kadın olmanın verdiği etkiyle şiirlerinde kadını neredeyse sadece toplumdaki geleneksel algıyla işlemiştir.

Gülten Akın, “Sorumlu Kadın” şiirinde toplumda kadının yerini sorgulamaktadır. Şiir, şairin kadının toplumda yer edinemeyişine isyanını içermektedir. Kadınlar, toplumda ayıptır diye, adlarıyla hitap edilmeyen, bir tarafları hep eksik bırakılan varlıklardır. Bu eksiklik, erkekler tarafından sevgisiz bırakılmalarından kaynaklanır. Toplumda onlar için sürekli yasaklar vardır. Şair, toplumun kadın için koyduğu bu kuralları kabul etmediğini, kadının yerini sorgulayarak ortaya koyar.

Çarşılarda erkek adları söylenir kadınlar gizli
Sana kim taktı bu sorumluluğu kadınsın
Nerden aldın ‘olmaz’ları o ‘geçilmez’leri
Bir yanından –senin değil öbür yanın- geçiyorum.(Akın, 1960: 36)

Gülten Akın’ın, anlam kapallılığıyla İkinci Yeni şiirine yaklaşan kitabı *Sığda*’da yer alan “Gücenik Yoksul Günler”de kadının yine toplumdaki yerine değinir. Şair; kadını, erkek ve toplum karşısında güçsüz ve sinik çizer. Burada erkeklerin toplumda kadına yükledikleri anlam ve sorumlulukların kadınlarca kabulü söz konusudur. Toplumun geleneksel algıyla kendilerine ezberlettikleriyle yaşayan bu kadınlar, hiç değişmeyerek kendilerine biçilen kaderi yaşamaktadırlar. Şiirde, şair önce kadının toplumdaki tayin edilmiş yerini kabul ederek kendisini tüketmesini dile getirir:

O kadınlar kendini tüketme okullarının
Ezberci küçük kızlarıdır, hiç değişmezler
Oynar kara kılıcıyla saçlarından

Ölüm, umutlanır ama ürker.(Akın, 1964: 10)

Şiirde, toplumda büyük bir tükenmeyi yaşayan bu kadınlar, bencil erkekler karşısında sessizdirler. Akın, bu sessizliklerinde kadınları “alayların sessiz kaleleri” olarak tanımlamaktadır. Şair, toplumda çektikleri sıkıntıların ve bencil erkeklerin baskılarının kadın için anlamsızlaştığını ifade eder. Çünkü kadınlar, barışın ve sevginin diğer adıdır:

Dalda sincap gelişli, ala güvercin
Barış, kutsal barış evler senin
Gürleyip bayrak açsın, varsın açsınlar
Bencil erkekler, yoksul günler(Akın, 1964: 10)

Marksizm, kadının erkek nazarında değersiz görülmesini özel mülkiyet anlayışının ortaya çıkışıyla doğrudan ilişkili olduğunu ileri sürer. Simon de Beauvoir, Marksist anlayışa dayanarak özel mülkiyet anlayışının ortaya çıkışıyla patriyarkal ailenin doğduğunu (De Beauvoir, 2019: 80) ifade ederek kadının evlenmeden önceki ve evlendikten sonraki konumuyla ilgili şöyle söyler: “ patriyarkal düzende kadın, onu istediği gibi evlendiren babasının malıdır; ardından kocanın evine sınımsız bağlandığında ise artık ona ve içine dahil edildiği genos’a ait bir şeydir.” (De Beauvoir, 2019: 110-111). Burada “genos” kavramını geniş aile, sülale anlamında kullanan De Beauvoir, kadının önce babasının, sonra kocasının malı olarak görüldüğünü vurgular.

Sosyalizmden önce Rusya’da kadının evlenmeden önce ve evlendikten sonraki durumunu Nina Popova, şu ifadelerle aktarır: “Bir kadın evlenmezden önce, deyim yerindeyse, emekçiler arasında en aşağıda görülüyordu. Babası için çalıştı, durup dinlenmeden çalıştı, yine de babası ‘seni ben besliyorum’ diye çıkıştı ona. Evlendikten sonra kocası için çalıştı, kocası ona ne yaptırdıysa yaptı ve o da aynı sözlerle çıkıştı ona: ‘seni ben besliyorum’.” (Popova, 1999: 14-15).

Gülten Akın da Popova’nın ortaya koyduğu kadının bu durumunu “Bir Tutsağa Üç Efendi” adlı şiirinde ele alır. Kadının ağzından aktarılan şiirde kadın kocasına ve babasına “efendim” diye hitap etmektedir. Şiirin sonunda ise oğlu, kadına sonuncu efendisinin kendisi olduğunu açıklamaktadır. Kadın, şiirin başında kendi halini dillendirir:

Yazı seğrimelerle geçirdim aziz efendim
Fal baktım, düş yorumladım, sularla söyleştim
Görmüyorum ama seziyorum. Göğsümde ağır ağırlık
Belki ben değil de ufacık bir kadın
Yem olsun için, kolunda zincirli atmacanın
Ağzına ürkütülmüş serçeyim. (Akın, 1980: 33)

Şiirde kadın, kocasının kendi efendisi olduğunu söyler. Kadın, geriye dönerek babasının kendisine karşı tutumunu anlatır. Babası, kadını evde artık yük olarak görmeye başlar ve başından atmak ister. Kadın, babasının bu isteğini şu ifadelerle anlatır:

Tatlıdır sokak çeşmeleri, evler acı
Tatlıdır sokaklar, evler acı
Tatlıdır el sofraları, evler acı’
Efendim ben ölim
Kaldırıp yere vurdun
Küçük kız değildim belki taşıdım
Çünkü sever babalar küçük kızları
Başkalarında gördüm (Akın, 1980: 34)

Kadın, babasının onu başından atmak istemesiyle, yaşı küçük olmasına rağmen evlendirilir. Bu evlilikte de kocasının kölesi olan kadın, sonunda oğlunun da onu köle olarak gördüğünü duyurmasıyla üç efendili bir köleye dönüşür:

Sonra bir gün dişlerinle, kara gözlerinle bir gün

Efendim ben ölim
'Şaka yok, bundan böyle oğlun olmakla
Sonuncu efendin benim' dedin. (Akın, 1980: 34)

August Bebel, 1888 yılında piskopos J.N. Wood'un kilisede verdiği bir konferansta "Kadının buyruklarını yalnızca kız çocukları dinlemek zorundaydı; oğullar için o yalnızca bir hizmetçiydi." (Bebel, 2013: 289) dediğini aktarır. Bebel'in aktardığı bu durum, Akın'ın şiirinde, kadının ağzından dökülen bir ağıt şeklinde sunmuştur.

Gülten Akın, şiirlerinde kadını erkek karşısında sinik çizer. Yaşar Güneş, Gülten Akın'ın şiirlerindeki bu duruma dayanarak şöyle der: "Gülten Akın'ın yazdığı şiirlerde feminizmi değil, kadın olmakla ıralanan bir dünya görüşünün (deneyiminin) eşitlikçi popülist söylemi üretmesi söz konusudur." (Güneş, 2003: 25) Akın, şiirlerinde feminist bir söylem geliştirmez, o kadının toplumda erkekle eşit olmasını diler. Feminizm, "kadınlarla erkekler arasındaki mevcut iktidar ilişkilerini değiştirmeyi amaçlayan bir politikadır." (Thornham, 2006: 30). Marksist düşünceden etkilenerek doğduğu söylenen feminizm, "özel bir kadın" inşası için çalışarak örgütsel bir hareketle mücadeleyi gerekli görür. Feminizmin retoriğini, kadınları ezilmesi ve kadınların erkeklerle mücadele etmesi (Hartmann, 2006: 16) oluşturur. Feminist anlayış kadınlarla erkekler arasındaki cinsel eşitsizlik ve erkeklerin kadınlar üzerindeki egemenliğinin nedenleriyle de ilgilenmektedir. (Hartmann, 2006: 4). Akın'ın şiirlerinde, kadını, örgütsel bir kadın mücadelesi içinde yer alarak erkekle mücadelede düşünmez. Onun, kadını, erkekle omuz omuza yaşamsal ve toplumsal mücadelede görme isteğinde olduğu şiirlerinden okunmaktadır.

"O Kadınlar İçin Beşli Sekizli" adlı şiirinde Akın, kadının erkek karşısında pasifliğini kadının ağzından aktarır. Kadınlar, kocalarını "ilk oğulları" olarak görmekteyler. Çünkü kocalarına hizmet etmek ve onların hemen her ihtiyacına, tıpkı çocuklarına yaptıkları gibi, koşmak durumundadırlar. Yine "Bir Tutsağa Üç Efendi" şiirinde olduğu gibi erkek egemen toplumdaki oğlun bile annesine efendi olduğu durum aktarılır. Şiirde kadın, kendisinin erkek tarafından güdülen bir hayvan olarak görüldüğünü ortaya koyar.

Canıyla ayrılık sürer
Kendi ölümünü kendi doğuran
Kocamız ilk oğlumuzdur
Güderken bizi tanrı adına
Yüreği kamaşır huysuzluktan. (Akın, 1976: 26)

Akın'a göre; erkekler, kadınları kimi zaman bir hayvan gibi güdülmeye muhtaç, kimi zaman ise bir "hiç" olarak algılamaktadırlar. Kadınlar kendilerine yapılan haksızlığın farkındadırlar. Fakat sesleri o kadar kısılmaya çalışılmıştır ki şimdi isyan çılgınlıkları atmamak isteseler de sesleri yankı vermeyecek kadar güçsüzdür. Erkeklerin nezdinde kadınların bir adı dahi yoktur. Erkekler onları hiç yoklarmış gibi "a" ve "e" sesleriyle çağırılmaktadırlar. Kadınlar, erkeklerin bu trajik tutumunu şöyle ortaya koymaktadırlar:

Derin bir boşluğu söylesin diye
Adımızı a ile e ile çağırırlar
Sesimiz kendi göğsümüze içerden
Çarpa çarpa incelmışse
Denizlerimiz sığ dağlarımız düzse
Nasıl yankı veririz. (Akın, 1976: 26)

Kadınların trajik durumunun yine kadın ağzından aktarıldığı bu şiirde kadının erkek nezdindeki "öteki"liği ortaya konulmaktadır. Simon de Beauvoir, kadının erkek tarafından "öteki" olarak konumlandırılışını şöyle aktarır: "Kadın, erkek için cinsiyettir, dolayısıyla mutlak olarak da öyledir. Kadın kendisini erkeğe göre belirler ve farklılaştırır, erkek kadına göre değil; kadın, özel olan karşısında özel olmayandır. Erkek Özne'dir, Mutlak olandır, Kadın Başka'dır." (De

Beauvoir, 2019: 26). Erkeklerin kadını “öteki” olmaya zorladıkları bir konumda yaşamaya mecbur ettiklerini ifade eden De Beauvoir, kadının aşkınlığının “özel ve egemen olan başka bir aşkınlık tarafından sürekli olarak aşılabacağından, bir nesne gibi donup kalması ve içkinliğe yazgılı olması beklenir.” (De Beauvoir, 2019: 36) der. Gülten Akın’ın şiirinde karşımıza çıkarılan kadın, bu “ötekilik” konumuna karşı çıkışında erkek tarafından baskılanan bir durumdadır. Bu durum da şiirde kadınların, “sığ denizler ve düz dağlara” sahip olmalarının verdiği trajediyle seslerinin yankılamayacağına kabulüyle ortaya konulur.

Kadının geleneksel algıyla şekillenmiş durumu, Ahmet Oktay’ın *Her Yüz Bir Öykü Yazar* (1965), adlı eserinde de karşımıza çıkar. Şair, bu eserindeki “Masa” adlı şiirinde kadını geleceğe dair hayalleri olmayan, toplumda sevgisiz bırakılmış, büyük çaresizlikle ele alır. Bunda erkeğin geçim derdi yüküyle çalışma zorunluluğunun etkisi de vardır. Şair, erkeği fabrika ve işyerlerini doldurup sürekli çalışmak zorunda oluşuyla ortaya koyarken; kadını, düşleri olmayan, kimseden çiçek bile alamayıp sevgisiz ve ilgisiz bırakılan biri olarak işlemiştir. Burada toplumun kadına yönelik geleneksel algısıyla kadının değersiz görülmesinin yanında kapitalist sistemle sürekli iş gücünü satmak zorunda olan erkeğin duygularını yitirmesi durumu da vardır. Her iki durumda da kadın, değersiz bir eşya konumundadır:

Kadınlardır: düşsüz, hülyâsız
rüzgârından serinlik bırakmayan
kimseden alacak çiçekleri yoktur
vermezler saklılarından. (Oktay, 1965: 9)

Toplumcu gerçekçi şairlerde kadın, erkek tarafından rızası olmadan kaçırılarak, erkeğin kendisine çizdiği kaderi yaşatmak zorunda bırakılmasıyla da ele alınır. Erkeğin, kadını düşünmeksizin kendi his ve isteklerine onu kurban etmesinin sonucu olan kız kaçırma, zorla kaçırılma, kadının değersiz görülmesini de beraberinde getirir.

“Ben toplumculuğu sanat ve edebiyatta sanatçının yaşam biçimi olarak da anlıyorum. Yapıtlarında toplumcu olan birinin yaşantısında bireyci, çıkarıcı, ahlak sapkınlığı içinde olmaması gerektiğini düşünüyorum.”(Miraç, 2002: 45) diyen Yaşar Miraç, *Trabzonlu Delikanlı* adlı eserinde kadını, aşığı tarafından kaçırılması sonucu evlenmek zorunda kalışıyla ele alır. Şairin bu çerçevede ele aldığı kadın erkeğin kendisine yönelik geleneksel bakışını ortaya koyar. Kadın, sevmediği bir erkek tarafından zorla kaçırılmış ve onunla evlenmeye mecbur edilmiştir. Burada erkeğin, kadının hisselerini ve geleceğini önemsemeyen kadına, kendi elleriyle biçtiği kaderi yaşatması söz konusudur.

üç basamaklı merdivenden
kızı kaçırdılar gece
dalıp incecik belinden (Miraç, 1979: 109)

mısralarıyla başlanan şiirde kadın, kaçırılma sonunda istemediği bir hayatı yaşamak zorunda kalır. Erkek tarafından kaçırıldıktan sonra tekrar köye getirilen kadın, büyüklerin elini öper ve bu zorunlu evliliğinde yedi çocuk annesi olarak hayatına devam eder. Kadının kendi tercihi olmayan bu hayatı yaşamak zorunda kalışı, onun için büyük üzüntü kaynağıdır. O, böyle bir evlilik tasavvur etmemiş, telli duvaklı bir gelin olarak sevdiğiyle evlenmeyi hayal etmiştir; fakat kaçırılmasıyla başlayan trajik hayatı onun hayallerinin de sonu olmuştur. Şiirde, kadının bu üzüntülü yaşantısı şöyle aktarılır:

boynu bükük geldiler
sessizce ardarda uşak
bir küçük eve girdiler
bıçaklar kızı
ocaklar kızı
unutuldu gitti sonra

ana eli öptü uşak
karıştı yedi çocuğa
ah kızı kızı
yazıklar kızı
ah kızı kızı
gül duvaksızı (Miraç, 1979: 111).

Kadının geleneksel algıyla değersizliği Özdemir İnce tarafından da işlenmiştir. Şair, *Kiraz Zamanı* adlı eserinde “Savaş ve Barış” adlı şiirinin bir bölümünde Fatma Haydar’ın ağzından Mısır- İsrail savaşını anlatır. Savaşa dair izlenimlerini aktaran Fatma Haydar, kadının değersizliğini gördükleri ve hissettikleri arasında sıralar:

annemin onun annesinin ve bütün kadınların
kocamışlığını çıplaklığını eşyalığını
renk renk taşlarla süslü sol kaburgalığını duyuram (İnce, 1969: 54)

Kadının değersizliğinin ortaya konulduğu bu dizelerde, kadının nesneleştiği “eşyalığı” ifadesiyle somutlaştırılmıştır. “sol kaburga kemiği”yle kadının, erkeğin kaburga kemiğinden yaratıldığına bir gönderme vardır.

Kadının değersiz görülerek nesneleştirilmesi şiirlerde onun sadece cinsel bir obje olarak algılanması ve kadının küçük yaşta evlendirilerek başlık parası adı altında satılmasıyla da karşımıza çıkmaktadır.

Kadının, toplumda değersiz görülerek nesneleştirilmesi en çok Gülten Akin tarafından işlenir. Akin, kadın olmanın verdiği duyarlılıkla, kadının toplumdaki yerini tayin eden geleneksel bakışı sorgulamaya gider. Akin’ın topluma eleştirisi, erkeğin kadın üzerindeki tahakkümünün kabul edilemezliği şeklinde belirir. Rıfat Ilgaz, kadının hayatın bütün yükünü omuzlamasına rağmen, bir hayvanla eş görülmesi noktasında eleştirel bir yaklaşımda bulunur. Özdemir İnce, kadının erkeğin kaburga kemiğinden yaratıldığı ve eşyalığının ifadesiyle değersizliğini ortaya koyar. Yaşar Miraç, kadının erkek gözünde değersizliğini, rızası olmadan kızın kaçırılması olayı çerçevesinde ele alır. Burada esas olan kadının zorla kaçırılması ve istemediği bir hayatı yaşamaya mecbur edilmesidir. Ahmet Oktay ise, kadının erkek tarafından değer görmemesi ve yalnızlığa esir edilmesi noktasında eleştirel bir bakış ortaya koyar. Ahmet Oktay’ın “Masa” adlı şiirinde vurguladığı bu bakışı, erkeğin kadına yönelik geleneksel algısının yanında kapitalizmin zaruri bir sonucu olarak okumak da mümkündür.

1.2. Kadının Cinsel Bir Objeye Dönüştürülmesi

Toplumcu gerçekçi şairler, toplumun kadını, cinsel bir obje olarak algılamasıyla da ele alırlar. August Bebel, “kadın, özel mülkiyet dünyasında cinsel varlık olarak baskı altında tutulmaktadır. Erkeğin tanımadığı bir sürü engel ve zorluklar kadın için her adım başında mevcuttur. Erkeğe serbest olan birçok şey, kadına yasaktır; erkeğin tadını çıkardığı bir sürü toplumsal hak, kadın tarafından kullanıldığında hata ya da suç sayılır. Kadın, toplumsal ve cinsel varlık olarak acı çeker.” (Bebel, 2013: 104) der. Kadının erkek için ilk planda zevk objesi olduğunu söyleyen Bebel, kadının geçimini ancak evlilikte gördüğünü ve erkeğin mülkünün bir parçası olduğunu vurgular (Bebel, 2013: 157-158). Kadına yönelik geleneksel algının sonucu olarak değerlendirilebilecek bu durum kadını, toplumda sinik ve cinsel sömürünün kurbanı haline getirir.

Kadına yönelik geleneksel bakışa karşı çıkan şairlerden biri de Refik Durbaş’tır. “Şiirimi hayatın kozmik alanı dışında hiçbir zaman düşünmedim. Yazdığım her şiirde, yaşadığımdan, yaşadığımızdan, yaşanılardan bir parça olsun istedim, bir iz olsun, bir virgül hatta...”(Andaç, 1983: 134) diyen Durbaş, kadının kaderi olarak görülen ezilip sömürülmesini, kadına duyduğu

acıma duygusuyla birlikte işler. Şair *Hücremde Ayışığı* adlı eserindeki “Kardeşi Acımın” şiirinde toplumdaki geleneksel bakış içinde kadını acıyla kardeş olarak ele alır.

Şiirde kızların “doğmadan haczedilmiş olmaları”, “künyelerinin acıyla yazılmış olması”, kızların “yalnızlığın meçhul kardeşleri” olmaları toplumun onlara biçtiği kaderle açıklanır. Toplumda kız çocukları her zaman ikinci planda tutulmuştur. Kız çocukları çoğunlukla kendilerini alışverişin odağında bulmuştur. Durbaş, bu bilinçle daha doğmadan önce kızların haczedildiğinin altını çizerek onlara biçilen kötü kaderi hatırlatır. Kız çocukları ya babalarının borcunu silen ya da onlara başlık parası altında para kazandıran bir eşya olarak görülür. Kadın, daha doğar doğmaz kendisine biçilen bu kederde yalnızlığa mahkumdur. Onun için sevdalanmak imkânsızdır. O, kendisine biçilen hayatı yaşamak zorundadır. Bu zorundalık içinde “kızlığından gizlice çalınırsa” kadın için hayat bitmiş demektir. Ya öldürülecektir ya da kirli kabul edilerek yalnızlığa mahkum edilip dışlanacak ve yarınlara ulaşamayacaktır. Bu durum, şiirde şöyle dizelere dökülür:

Çalınsa kızlığımdan gizlice
Nasıl değer yarınlara elleri
Süzgün nazar, bol para, körkader
Aşkları da hükümlü bu iklimde
Ama avlanır her zaman bir kurban
Geceyse şehvetin menziline. (Durbaş, 1974: 24-25)

Bütün bunlar içinde kadın, aşka uzaklığı ve her an bir şehvetin kurbanı olabilme ihtimaliyle acımın diğer adı olarak ele alınır. Şair, toplumun kadına biçtiği bu kadere sessiz bir çılgık getirerek kadına acıma duygusuyla bakar.

Kadının toplumda sadece cinsel bir obje olarak görülmesi Gülten Akın tarafından da işlenir. Gülten Akın, *Kestim Kara Saçlarımı* kitabında kadının toplumdaki yerini sorgular. Doğan Hızlan, Akın’ın bu eserini, “toplumculuğun sesinin ille de yüksek tonda olmadan, şiirsellikten amaç uğruna fedakârlık etmeden, kadın duyarlılığının ince çizgisini kaybetmeden kanıtlayan bir kitaptır.”(Hızlan, 2001: 98) ifadeleriyle değerlendirir. Bu eserinde üstü kapalı anlatımıyla dikkati çeken şair, bu yönüyle İkinci Yeni şiirine yaklaşır.

Ruken Alp, Gülten Akın’ın şiirindeki bazı izleklerin onun poetikasının temelini oluşturduğunu ve özellikle de “kadınların toplumsal yaşamdaki konumları, var oluş mücadeleleri, kendilerini ifade edip edemedikleri, korku, kaygı, endişe gibi duygu durumları”(Alp, 2012: 48)’nın şiirlerde dile getirildiğini söyler.

Gülten Akın, *Kestim Kara Saçlarımı* adlı eserindeki “O” şiirinde erkek karşısında kadının durumunu anlatırken, kadını erkek karşısında sinik resmeder. Şiirde erkek, kadınlara sevgisiz boş gözlerle bakarak onlarda sadece cinselliği aramaktadırlar. Kadın ise kendisiyle her zorluğun üstesinden gelebilecek ve asla onu bırakmayacak bir erkek istemektedir. Çünkü kadın erkekten çok daha fazla sevmektedir. Erkek için ise durum öyle değildir. Bu durum şiirde şöyle aktarılır:

Betikler ekinleri
Olmazsa akçaları güçleri
Hele bir toplumda yerleri hele bir
Kendi arasında eşit ve bağımsız
Onlara (Saygı değer kişiler)
Göre kadınlar toplumda kabak çekirdeği (Akın, 1960: 25)

Şiirde, parantez içinde erkek için “saygı değer kişiler” ifadesi kadına, erkeğe saygı duymasının dayatıldığı olarak düşünülebilir. Patriyarkal anlayışın kadına dayattığı bu durum erkeğin kadın üzerinde denetimini getirir. Erkekler denetimlerini, “kadınlardan kişisel hizmet görerek, ev işi yapmak ya da çocuk yetiştirmek zorunda olmayarak, cinsellik için kadınların vücutlarını kullanarak kendilerini güçlü hissedip güçlü bir konumla uygularlar.”(Hartmann, 2006:

38). Şiirde, bu denetim uygulaması, erkeklerin, kadınları kabak çekirdeği olarak düşündükleriyle de ortaya konulur. Kabak çekirdeği ifadesi, kadının erkeğin gözünde, çerez olarak algılanıp eğlencelik olması ve zevk vermesi anlamlarıyla değersizleştirildiğini ifade eder.

“Güvercinli Kadın” şiirinde de Akın, toplumda kadının konumunu ortaya koyar. Kadın, toplumdaki erkeklerin gözünde bir eğlence aracıdır. Kadınlar erkeklerin boş bakan ve sadece cinselliği düşünen bakışlarına maruz kalmaktadırlar. Fakat kadınlar, bu bunaltıcı yaşama rağmen kendi masum dünyalarında yaşamaktadırlar:

Berberliğiniz kimselerde yok
Kadınlığınıza seslenince ürkek
Dostluğunuzu tuttular mı cesur
Nerde geçirdiniz tüm ömrünüzü
Böyle karalanmamış çocuk. (Akın, 1960: 35)

Kadının, patriyarkal anlayışın hüküm sürdüğü toplumda cinsel bir obje olarak algılanması Gülten Akın ve Refik Durbaş tarafından ele alınmış ve her iki şair de toplumda kadına yönelik bu algıya eleştirel yaklaşmışlardır. Durbaş, kadının cinsel bir obje olarak algılanmasında kadına acı dolu gözlerini dikerken; Akın, kadına yönelik bu geleneksel algıya büyük bir öfke duyarak kadının bu konumlandırılmasına isyanla bakar.

1.3. Küçük Yaşta Evlilik ve Kadının Metalaştırılması

Toplumcu gerçekçi şairler, kadını, küçük yaşta evlendirilmesi ve başlık parası adı altında satılmasıyla da ele alırlar. Şairlerin büyük bir öfkeyle karşı çıktıkları bu durum kadının ailede, bir yük görülmesinin ve para kazanmanın bir yolu olarak algılanmasının sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadının küçük yaşta evlendirilmesine eleştirel yaklaşan şairlerden biri Ceyhun Atuf Kansu'dur. *Buğday, Kadın, Gül ve Gökyüzü*(1970) adlı eserinde çeşitli ülke halklarını ve o halklar için savaşılanları bir bütünlük içinde (Akın, 1996: 44) kaleme alan Ceyhun Atuf Kansu, Anadolu insanına yer vermeyi de unutmaz. Emin Özdemir, Kansu için şöyle der: “İnsanı yüceltir Ceyhun Atuf Kansu. Yeryüzünün insan eliyle bir gül bahçesine döneceğine inanır. Bunun için de bu gül bahçesinin doğumunu geciktiren güçlere karşı çıkar. İnsanı ezen, sömüren, tüketen baskılara, yıkımlara başkaldırır. Şiirlerinde, özgürce, insanca yaşama uğruna direnenlerin, acılara çekilene katlananların yürek vuruşu atar.”(Özdemir, 1976: 7).

İşte bu nedenle Kansu, kadını/insanı ötekileştiren toplumdaki geleneksel algıya eleştirel yaklaşır. Cinselliği hayatın bir parçası olarak gören şair, eserinde yer verdiği “Küçük Kadın” adlı şiirinde küçük yaşta evlenen bir kadını ele alır. Şiirde kadının yaşının küçük ve on ikinci çocuğuna gebe kalışı, kadının geleneksel algıdaki yerini ortaya koyar.

Selma Görgülü “Kadının Toplumdaki Yeri” başlıklı yazısında yerleşik köy toplumunda cinsler arası ayırımın belirgin olduğunu ifade eder ve bu konuda “Aile içi ilişkiler sert ve katı bir biçimde belirginleşmiştir. Kadının doğurganlığı kocasının ailesince benimsenmesini ve durumunun sağlanmasını sağlar.” (Görgülü,1986:55) demektedir. Kadının asıl değerinin onun doğurganlığında yattığını ifade eden Görgülü'nün bu söyledikleriyle Atuf'un ortaya koyduğu kadın özdeştir. Küçük yaşta evlenen ve on ikinci çocuğunu doğuracak olan kadının yerini ailedeki geleneksel tavır tayin etmiştir. Şair şiirde, doğrudan kadının toplumda konumlandığı geleneksel algıya tepkisini ortaya koymasa da, kadının yaşının küçük olduğunu belirterek kadına yönelik geleneksel algıya olan olumsuz tavrını ortaya koyar:

Bağrı açık yaylalardan yel soluğu
Üfler iç çalgısını sevişmenin
Küçük ayakları kadının değince
Tutuşur kavı erkek çakmağın

Boşaltır ateşini serin testisine gecenin
Küçük kadın on ikinciye gebe. (Kansu, 1970:7)

Toplumcu şairlerin, toplumun kadına yönelik geleneksel bakışına olan eleştirilerinin altında, onların toplumu değiştirip dönüştürmek istemeleri yatmaktadır. Marksist dünya görüşü ile açıklanabilecek bu istek, toplumsal bilincin oluşturulması ve kadının toplumda söz hakkı elde ederek mücadeleye katılımını sağlamak açısından önem taşımaktadır.

Kadına yönelik geleneksel algıya şiirleriyle eleştirel yaklaşan bir şair de Sennur Sezer'dir. Sezer, *Yasak* adlı eserinde yer alan "Uzak Bir Öğretmene" adlı şiirinde kadının geleneksel algıdaki yerine tepkiyle yaklaşmaktadır. "Şimdi biri seni öldürebilir" (Sezer, 1966: 9) diye başlayan şiir, Anadolu'nun uzak bir yerindeki bir öğretmen için kaleme alınmıştır. Bu ifadeyle öğretmene seslenen şair, şiirin bir bölümünde şunları söylemektedir:

Şimdi biri seni öldürebilir
Üstüne kapanıp ağlayamam işte yasalar
İşte "kasa"lar ve para denen tutsaklık
Satılıp ölen kızlar
Ve kuma kuma üstüne Anadolu (Sezer, 1966: 9)

Şiir, kadınların satılıp kuma gittiğinin hazin öyküsünü anlatır. Öğretmen, gittiği bu yerde kadınların hazin sonuna tanık olup buna karşı çıktığı için öldürülebilir. Öğretmenin olduğu yerdeki "yasalar" bu ölüme ağlanmasını bile yasaklar. Buradaki "yasalar" ifadesiyle yörenin töre yasaları kastedilmektedir. Bu yasalara karşı çıkılmamaktadır. Kadınlar, para ve "kasa" tutsaklığından dolayı satılmaktadırlar. Şair bu duruma tepkilidir ve bu tepkisini öğretmenin öldürülme ihtimali çerçevesinde vermektedir.

Şiirin devamında şair, satılan kadınların bir atla aynı fiyatta olduğunu söyleyerek durumun trajedisini daha da derinleştirir. Kadınların hayvanlarla aynı değerde olduğu fikrini ortaya koyan Sezer, Ortaçağ Avrupası'ndaki kadınların durumunu hatırlatır. Ne yazık ki bu durum Ortaçağ Avrupası'nda değil Anadolu'nun ta kendisinde yaşanmaktadır. Bu duruma hiç kimse karşı çıkamamaktadır. Karşı çıkaracak olan öğretmenin ise öldürülme ihtimali söz konusudur. Bütün bunları şair şu dizelerle dile getirir:

Seni biri öldürebilir ne kötü
Ama ellerinle ışırılmış bu karanlık kime ne
Kime ne bir kız bir at fiyatınaysa
Ve sen öğreteceksen bunu yediden yetmiş
Şimdi biri seni öldürebilir
Kurtaramam. (Sezer, 1966: 9)

Hasan Hüseyin, halkına büyük bir sevgi duymaktadır. Bu sevgisine rağmen o, halkı yüceltme yoluna gitmez. Yeri geldiğinde halkını kıyasıya eleştirir. Halkın yanlış tutum ve davranışlarına kimi zaman söver, kimi zaman sadece çaresizce bakar. Şair, halkın küçük yaşta kızlarını evlendirmesine çaresiz bakmaktadır. O, bunu evlendirmek değil "satmak" olarak değerlendirir. Çünkü aileler kızlarını daha küçük yaşta başlık parası olarak evlendirmektedir. Şair de bu duruma tiksinererek bakar ve isyan eder. İsyanını "can dostu"na anlatan şair şiirinde şunları söyler:

-can dostum-
Kuzuyu ana karnında
Meyvayı çiçekteyken
Kızı oyun çağında
Satıyorlar (Korkmazgil, 1976: 106)

Şaire göre, insanların kızlarını daha oyun çağında satması, kadına bir "mal" gibi bakmasının sonucudur. Kadın alışverişin odağında yer alarak toplumda kendisine yönelik geleneksel algının

kurbanlığını yaşar. Burada kadına olan itibarsızlığın yanında paraya olan tutku da söz konusudur. Şair, bu durumdan büyük bir rahatsızlık duymaktadır.

Hasan Hüseyin, birçok sıkıntıya göğüs geren Anadolu kadınına hayranlık duymaktadır. O, kadınların toplumsal mücadeledeki önemini farkındadır. Toplumun, kadına vermesi gerektiğini düşündüğü değeri vermemesinden yakını. Şair “Bizim Oraların Kadınları” adlı şiirinde kadınlara toplumca biçilen kaderden bahseder. Kadınların bebeklikten anneliğe geçişinin çabukluğuna şaşır şair. Kadınlara bakarak onların her şeyi hızlı yaşadığını düşünür. Bunda toplumun kızlara önem vermeyerek onları çabuk evlendirmesinin ve bu evliliğin yükü altında kadının çabuk yıpranmasının payı vardır. Hasan Hüseyin, yıpranan ve sıkıntı çeken bu kadınlara bakarak onların bebekliklerini, gençliklerini ve evlenip anne oluşlarını gözünde canlandırmaya çalışır; fakat bunu başaramaz. Kadınların yaşamlarındaki bu çabukluğunu akıllı bir türlü almaz ve çabuk tükenmelerine yüreği dayanmaz.

almıyor kelleciğim
almıyor benim
almıyor bu kızların çabukluğunu
götürmüyor yüreciğim
ağustos kelebekleri gibi savruluşunu
bu bizim kadınların (Korkmazgil, 1977: 156)

Şair, bu kadınların hayatta bu kadar çabuk tükenip savruluşuna olan üzüntüsünün yanında hayatlarının birer destan olduğunu düşünmektedir. Bu düşüncesiyle bu kadınları anlatacak bir destan yazılmasını ister. Bu isteğini de bir haykırış şeklinde dile getirir:

yok mu dostlar
yok mu içinizde bir koçak ozan
şu bizim kadınlara destan yazacak? (Korkmazgil, 1977: 156)

Ahmet Telli, *Yangın Yılları* (1979) adlı eserinin ikinci bölümü olan “Köy Öğretmeninin Günlüğü”nde öğretmenlik yaptığı köylerdeki izlenimlerine yer verir. Şair, 1965’te Hayrabolu’da (Tekirdağ), 1967’de Beşiri’de (Siirt) öğretmenlik yapmıştır. Öğretmenliği sırasında yaşadığı sıkıntıları ve tanık olduğu olay ve durumları şiirlerinde ele alan şairin, bu tanıklıklarına hüznün ağır basar. *Yangın Yılları* adlı eserinde yer alan “Köyden Ayrılırken” adlı şiirinde Telli’nin hüznü hava içindeki kısık sesi duyulur. Şair, şiirinde kızların başlık parası için küçük yaşta, ihtiyar adamlarla evlendirilmesini ele alır. Bu duruma büyük öfke duyduğu görülen şair, kadının, nesneleştirilerek bir “eşya” olarak görülmesini hüznü bir söyleyişle dile getirir:

On ikisine bastı mı her kız
trakya topraklarının kırsağı sayılır
Alır götürür kimliksiz bir ihtiyar
yirmi bini saydı mı yoksul babaya
sonu ne olur bilen olmaz
Dört yıl geçti burada
bu köy akşamlarında
Dört yüz köy çocuğundan
belki dördü bile kurtulamadı
ezilmişliğin kara yazgısından (Telli, 1979: 92)

Ahmet Telli’nin, Tekirdağ Hayrabolu’da öğretmenlik yaptığına dayanarak, şiirdeki Trakya ifadesi ile şairin şiirinde, Hayrabolu’daki kızların trajedisini ele aldığı söylenebilir. Kızların daha çocuk yaşta, kimliği bilinmeyen “ihtiyar” adamlarla evlendirilmesi kızların trajedisini derinleştirir. Başlık parası adı altında satılan kızlardan haber alınamamaktadır. Şair, dört yıl kaldığı bu köyde, dört yüz çocuktan hemen hemen hepsinin bu kaderi paylaştıklarını söyler. Bu, yoksul babaların

yoksulluklarına buldukları çareden çok, kızların değersiz görülerek, satılmalarını mahzur görmeyen zihniyetin yansıması olarak karşımıza çıkar.

Kadının erken yaşta evlendirilmesi ve başlık parası adı altında bir “mal” gibi satılması, toplumcu şairlerin büyük öfke duydukları bir durumdur. Bu durum, Ceyhun Atuf Kansu, Sennur Sezer, Hasan Hüseyin ve Ahmet Telli tarafından işlenir. Ceyhun Atuf Kansu, sadece kadının erken yaşta evlendirilmesini eleştirirken; Sennur Sezer, Hasan Hüseyin ve Ahmet Telli, erken yaşta evlendirilen kızların, bir “mal” gibi satılmasını da ele alır. Ahmet Telli, bu kızların tanınmayan ihtiyaçlara satıldığı ifade eder. Sennur Sezer ise kadının kuma gittiği evliliğinde bir “at” ile aynı fiyata satıldığını söyler. Bütün şiirlerde kadının küçük yaşta evlendirildiği söylenir; fakat Ahmet Telli'nin şiirinde kadının yaşının on iki olduğu açıkça ifade edilir.

1.4. Kadının Eve Hapsedilmesi ve Ev İçi İşlerle Sınırlandırılması

Kadın, toplumun kendisine yönelik geleneksel algısı sonucu, eve hapsedilmiş ve ev içi işlerle sınırlandırılmıştır. Kadının, çağdaşlaşma yolunda, topluma karışması ve toplumsal üretimde yer alması gerektiğini savunan toplumcu gerçekçi şairler, kadına yönelik bu algıya eleştirel yaklaşmışlardır.

Direnç adlı eserinde yer verdiği “Akşam Türküsü” şiirinde Sennur Sezer, kadını, toplumsal cinsiyet ayrımcılığının dayattığı rollerin bir yansıması olan ev içi görevlerle sınırlandırılmasıyla karşımıza çıkarır. Burada kadının ağzından, bu sınırlandırılmışlığın yarattığı bunalımın aktarımı söz konusudur.

Şiirde, kadının günlük ev içi koşturmasının yarattığı boşunalık hissi ortaya konulur. Simon de Beauvoir, ev kadınının görevlerini Sisyphos'un çektiği azaba benzetmektedir. Sisyphos, Tanrılara başkaldırmış ve Tanrılar tarafından bir kayayı durmamacasına bir tepeye kadar yuvarlayıp çıkarmaya mahkum edilmiştir. Sisyphos, kayayı tepeye çıkarınca kaya kendi ağırlığıyla yediden aşağı düşecek ve Sisyphos tekrar onu tepeye çıkaracaktır. Albert Camus; Tanrılar'ın, Sisyphos'a verdikleri bu ceza için, “Yararsız ve umutsuz çabadan daha korkunç bir ceza olmadığını” düşündüklerini, bu konuda da haksız olmadıklarını söyler (Camus, 2020: 137). Ev kadınlarının her gün yaptıkları işler kısır bir döngüyü hatırlatır. De Beauvoir, “her gün yeniden tabakları yıkamak, mobilyaların tozunu almak, ertesi gün yeniden tozlanacak, kirlenecek, yırtılacak çamaşırları onarmak... Ev kadını, olduğu yerde saymaktan yıpranır; hiçbir şey yapmaz, yalnız şimdiki sürdürür.” (De Beauvoir, 2016: 184) demektedir.

Şiirde, kadın, her gün yemek yapmak, çocuğu parka götürmek, akşam eşinin yolunu gözlemek zorundadır. Bu zorundalık her gün yeniden aynı şekilde tekrarlanır. Kadına yüklenen ev içi sorumluluklar, onu arkadaşsızlığa da götürmüştür ve kadın bu durumdan yakınmaktadır. Her gün aynı işleri yapmaktan bunalan kadın için bu işler toplumun ona yüklediği görevlerdir. Bütün bu işlerden sonra kocasının “Artık yazmıyor musun?” diye sorması kadından bunca yükün yanında kariyer yapmasının da beklendiğini ortaya koyar. Bu ifade bizde kadının bir yazar olduğu fikrini uyandırır. Kocasının bu sorusuyla kadına ev içi görevler dışında kariyer yapma şansı verilmiş ve kadına olan geleneksel algı yıkılmıştır. Çünkü geleneksel algıda kadından kariyer yapması beklenmez; fakat kadın şiirde yer bulduğu gibi geleneksel algının kadına yüklediği bütün ev içi görevleri yapması istendikten sonra kariyer yapması beklenmektedir. Bu da bir kadın için pek de mümkün görünmemektedir.

Çocuğu giydir parklara çık
İşten dönenleri gözle
Köfte güzel olmuş saçın yakışmış
Orhan ağbi ölmüş...
Artık yazmıyor musun? (Sezer, 1977: 40-41)

Bu rahatsızlığı her fırsatta dile getiren şair, kadını erkekle eşit saymaktadır. O, erkek için yasak olmayanın kadın için yasaklanışına anlam veremez. Bu yasakların altında toplumun kadına olan geleneksel bakışını adeta kınar. Erkekler dağlarda savaşılabilecekken bu durumun kadınlar için söz konusu olmamasına kızar. Kadınlara sadece eve kapanmayı ve kaybettiklerine ağıt yakmayı yakıştıran zihniyetle çatışır. Bu çatışmayı “Büyük Bir Şiir İçin Küçük Notlar” başlıklı şiirinde şu şekilde ortaya koyar şair:

Geceleri erkekler dolaşabilir ancak dağlarda
Kim bilir hangi taşın altındadır o sinsî ölüm
ölmelidir kadın ancak
ya beşikte
ya ocakta
kadın bir ağıt çeşmesidir dağlarda dolaşanlara
bir çift gözdür geceleri kapı aralarında
battı batacak ay hilali
susarak
bekleyerek
kabul ederek (Korkmazgil, 1976: 352)

Kadının ev ile sınırlandırılarak toplumla bağlarının koparılması, ona aşkın yasaklanmasını da beraberinde getirir. Attilâ İlhan, *Böyle Bir Sevmek* adlı eserinin “Ki” bölümündeki “ O Kızlar Ki” adlı şiirinde kadının toplumun geleneksel algısıyla konumlandırılmasını ele alır. Bu bölümdeki şiirleri için; “yalnız ki değil, kız, göz, yaz ve söz uyaklarını birbiri ardınca yuğurup yine doğanın, doğa insan ilişkilerinden gelen içlenme ve duygulanmaların ele alındığı, sonunda taş gibi toplumsala, hatta siyasa varıldığı bir çalışma.” (İlhan, 1977: 110) demektedir.

“O Kızlar Ki” şiirinde alaturka bir şarkıyı çalmak üzere piyanonun önüne oturan bir kadın ele alınır. Burada aslında Osmanlı’nın son dönemleri ile Cumhuriyet’in ilk dönemlerindeki kadınların genel durumu ortaya konulmaya çalışılır. Piyano, Osmanlı kadınının Batı’ya yönelmesinin ifadesi olarak düşünülebilir.

Bu kadınlar, kederli duruşlarıyla yaşamadıkları aşkın sadece hayalini kurmaktadır. Bu, geleneksel yargılara bağlı toplumun kadına aşkı yasakladığı durumdur. Kadınların, toplumun bu geleneksel yasaları karşısındaki durumu şöyle anlatılır:

hiç yaşanmamış bir aşkın anısıyla yaşar
bir rüyadan kaçırılmış
hayallerdir sanki (İlhan, 1977: 89)

Kadının evle ve ev içi işlerle sınırlandırılması Sennur Sezer ve Attilâ İlhan tarafından ele alınır. Sezer ve İlhan, toplumun geleneksel bakışla kadına biçtiği kadere eleştirel yaklaşır. Sezer toplumu, kadını ev içi işlere mahkûm ederek onu pasifize etmesiyle eleştirirken; Attilâ İlhan, kadını eve hapsedip ona, aşkı yasaklaması yönüyle toplumu eleştirir.

1.5. Kadının Feodal Zihniyete Mahkum Edilmesi

Toplumcu gerçekçi şairler, feodal zihniyetin ürünü olan ağalık sistemini ve bu sistemin acizleştirdiği kadının, konumunu kıyasıya eleştirirler. Herkesin ağaya ait olduğu ve ağanın kölesi kabul edildiği bu sistemde, kadın da ağanın istekleri doğrultusunda hareket etmek zorunda olan bir meta olarak karşımıza çıkar.

Gülten Akın, “Kış” şiirinde kadının feodal sistemdeki ezilişini ele almaktadır. Şiirde oğlu öldürülen kadının bir sabah gelini de kaçırılmıştır. Gelini kaçırın ağadır. Oğlunu evlendirmek için başlık parası altında gelini satın alan kadın, onu kaçırın ağaya seslenerek gelinini almaya ne maddi ne de manevi güçlerinin yetmeyeceğini söylemektedir. Burada kadının başlık parası adı altında satılmasının yanında ağayla baş edilmezlik ortaya konulur. Köy insanı her şeyiyle ağaya ait

sayılmakta ve ağa istediğini yapabilmektedir. Ağanın gelini beğenerek kaçırmaması, bunun bir göstergesidir. Bunun yanında kayınvalidenin ağaya yalvararak gelinini geri istemesi, kadının ağalık sistemi karşısındaki ezilmişliğinin ifadesidir:

Sabah oldu. Gelin gelin yok gelin
kaçırdılar. varıp gidem yalvaram
Ağam Selim, Beyim Selim geri ver
Almağa gücümüz yetmez bir daha (Akın, 1980: 8)

Hasan İzzettin Dinamo da kadının geleneksel algıyla konumlandırılmasına tepkilidir. Şair, *Gecekondundan Şiirler* adlı eserinde yer alan “Köroğlu’nun Türküsü”nde Bolu Beyi’nin her yerde kol gezdiğinden bahsederek zulmün her yerde olduğuna sözü getirir. Bolu Beyi’nin izni olmadan hiçbir şey yapılmaz, hatta gelinler ilk gecelerine önce onunla girerler. Şair, Bolu Beyi’nin zulmüne karşı büyük bir öfke duymaktadır:

Pıtrak –pıtrak elma ağaçlarına
Onun izni olmadan çıkılmaz.
Güzellere onun izni olmadan bakılmaz
O açar her gelinin ilk kez peçesini,
Ona verir her gelin ilk gecesini.(Dinamo, 1976: 132)

Şair yer verdiği bu mısralarla feodalizmin kadını sömürdüğünü hatırlatarak feodal beylerin kendilerinde gördükleri ilk gece hakkına gönderme yapmıştır.

Şiirlerinde kullandığı imgelerle, İkinci Yeni’nin şiirine yaklaşan Seyfettin Başcılar, “Tanık Kızlar” adlı şiirinde kadına yönelik toplumdaki geleneksel bakışın sonuçlarını ortaya koyar. Birden fazla kadının yaşadıklarının şiiri olan “Tanık Kızlar”; zorla kaçırılan, ırzına geçilen, öldürülen kadınların hikâyesini anlatır.

Bir ben miyim Ayşe de var.
Ne gördüysem o da gördü
Gece vakti saat üçtü,
Dağı ırmakla vurdular,
başı karakola düştü.
Polis gelinceye kadar
Suçlular hep tüyüp kaçtı.
Bir ben miyim Meryem de var,
Sarışın güzel kız Meryem.
O bilmezse ben hiç bilmem.
Bizi zorla kaçırıldılar
Basılmıştık, çıplaktık hem,
Korkarım ki ağam duyar,
ölmek istesem ölemem.(Başcılar, 1973: 29)

Ayşe öldürülmüş, Meryem kaçırılmış, Zeynep’in gümrükte ırzına geçilmiştir. Şair “ben” ağzından aktardığı bu şiirinde bu kızların her birinin yanına “beni” de ekler. Şiirde, Nermin’le bu kızların örneklerinin çoğaltılabileceği söylenir. Bu kızlar, başlarına gelen bunca şeylerden sonra kendilerini unutup durumu ağanın duymasından korkmaktadırlar. Aslında başlarına gelenlerin arkasında ağalar ve beyler vardır. Kadınlar suçsuz olmalarına ve bütün bu başlarına gelenlerden ağalar ve beyler sorumlu olmasına karşın, kadınlardan hesap soran yine bu ağa ve beylerdir. Burada ağalık sisteminin eleştirisi yer alırken; kadının geleneksel algıdaki kaderi de ortaya konulur.

Şiirlerde görüldüğü üzere kadın, feodal zihniyet karşısında sinik ve acizdir. Bütün yönleriyle ağaya ait olduğu kabul edilen kadının bu durumunun eleştirisi, sadece kadının konumuna yönelik değil feodal düzende ağalık sisteminin de eleştirisidir.

Marksizm'e yaslanan toplumcu gerçekçi şairlerin, toplumda eşitlik esasına dayanan bir düzen oluşturma istemiyle, feodal zihniyet ve ağalık sistemi çelişmektedir. Bu çelişki, feodal zihniyetin eleştirisini getirir. Bu eleştiri, Gülten Akın ve Hasan İzzettin Dinamo'da aynı doğrultuda işlenir. Seyfettin Başçılar ise, kadınların içinde buldukları olumsuz durumun, sebebi ve yargıçlarının aynı, yani ağalar ve beyler olduğunu vurgular. Burada kadınların ağalardan ve beylerden son derece korktuğu da ortaya konulur.

1.6. Kadının Namus Cinayetine Kurban Edilmesi

Toplumcu gerçekçi şairler şiirlerinde kadını, namus temizleme adı altında, öldürülmesiyle de karşımıza çıkarır. Kadına toplumda her şeyi yasaklayan zihniyet, bu yasakların dışına çıkan kadını "namus lekelemek" suçlar ve onu öldürmeyi haklı görür. Bu durum toplumcu gerçekçi şairler tarafından ele alınır.

Kadını, işlenen namus cinayetiyle ele alan şair Seyfettin Başçılar'dır. Başçılar, *Altın Çağı Ölümün* adlı eserindeki "Tutsak Kadınlar III" adlı şiirinde toplumun kadına olan geleneksel bakışını anlatır. Şiirde kardeşi tarafından öldürülen Dilber'in yakarışına yer verilir. Dilber, namus temizleme adı altında kardeşi tarafından öldürülmüştür:

-Duyarmışım çok zaman alageyik
Duyarmışım o şeyin çağrısını
Aldı götürdü beni sonunda
Gür saçları vardı, küçücük ağzı
Aldı götürdü beni.
Şimdi bile kanımda iki çizgi,
Alev gibi kapatmış yönlerimi
Bir cılız boyun, bir esmer,
Ben sizin köyden Ahmet kızı Dilber,
Kardaş kurşuniyle vuruldum, aman
Kanım akar mahkeme koridorundan. (Başçılar, 1961: 11)

Ahmet kızı Dilber, kendisini alıp götüren gür saçlı ve küçük ağızlı adamdan sonra kardeşi tarafından vurulur. Kardeşi mahkeme koridorunda yargılanırken; onun kanının mahkeme koridorlarından aktığı söylenmektedir. Şiir, kadının "namus temizliği" adı altında öldürülmesine bir eleştiridir.

Kadının namus adı altında cinayetlere kurban gitmesi Seyfettin Başçılar tarafından işlenmiştir. Kadına aşkı yasaklayan zihniyete olan karşıtlığıyla şair, kadının aşkıyla kaçtı diye ailenin namusunu kirletmiş görünmesi sonucu öldürülmesine olan tepkisini ortaya koyar.

SONUÇ

Türk edebiyatında toplumcu gerçekçi şairler, benimsedikleri Marksist dünya görüşü doğrultusunda toplumu değiştirip dönüştürmeyi amaç edinmişlerdir. Bu şairler, toplumun değişiminde kadını önemli bir figür olarak görürler. Bu nedenle kadının partiyarcal anlayışın hüküm sürdüğü – özellikle feodal ve kapitalist - toplumda geleneksel algıyla konumlandırılmasına karşı çıkarak şiirlerinde bu geleneksel algıyı eleştirmişlerdir.

Toplumcu gerçekçi şairlerin kadının geleneksel algıyla toplumda konumlandırılmasına yönelik eleştirileri, kadının değersiz görülerek nesne gibi algılanması, cinsel bir obje olarak görülmesi, erken yaşta ve başlık parası alınarak evlendirilmesi/satılması, evle ve ev içi işlerle sınırlandırılması ve namus cinayetine kurban edilmesi şeklinde karşımıza çıkar. Bunun yanında kadın, ağalık sisteminin dayattığı konumunun eleştirisiyle de şiirlerde ele alınır.

Bu şiirlerde geleneksel algı karşısında kadın, sinik ve çaresiz çizilmiştir. Şiirlerde kadın, geleneksel algının kendisine tayin ettiği konumundan hiç de memnun değildir. Ancak bu memnuniyetsizlik kendisini kimi zaman kısık bir ses, çoğunlukla ise boyun eğiş olarak gösterir.

Kadının memnuniyetsiz olduğu bu konumundaki sesi şiirlerde çoğunlukla “o” ağzından duyulur. Burada kadının durumu başka bir gözün aktarımıyla ortaya konularak kadın, şiirde bir ses olarak pasifleştirilir. “Ben” ağzından aktarılan şiirlerde kadın kendi konumuna çoğunlukla isyan eder; şiirlerde çok az duyulan bu isyanın sesi bazı şiirlerde ise geleneksel algının kendisine tayin ettiği konumun kabul edilişi olarak duyulur.

Kadına yönelik geleneksel algıya şairlerin çoğu öfkeyle bakarken; bazıları kadının yerini tayin eden geleneksel algı karşısında kadına acıma duygusuyla yaklaşır. Özellikle kadın şairlerin, kadın olmanın vermiş olduğu duyarlılıkla kadına yönelik geleneksel bakışa büyük bir öfke ve başkaldırı ile baktıkları görülmektedir.

Genel olarak; şairlerin kadına yönelik toplumun geleneksel algısına eleştirilerinde, kadını, toplumsal ve siyasal mücadelenin önemli rol oynayıcısı olarak görmelerinin etkisi de düşünülebilir. Toplumcu şairler toplumda kadını çağdaşlaşmanın en önemli ayağı olarak görerek onun erkekle eşit olduğu bir toplum düzeni istemektedirler. Bu isteklerinin arkasında benimsedikleri Marksist dünya görüşünün etkisi vardır. Bu bağlamda toplumun kadına yönelik geleneksel algısına eleştirel yaklaşmış ve kadını geleneksel algı karşısında yüceltir bir tutum sergilemişlerdir.

KAYNAKLAR

- Akın, Gülten (1960). *Kestim Kara Saçlarımı*, Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- Akın, Gülten (1964). *Sığıda*, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Akın, Gülten (1976). *Ağıtlar ve Türküler*, Cem Yayınevi, 1. Basım, İstanbul.
- Akın, Gülten, (1996). *Şiir Üzerine Notlar*, Yapı Kredi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Nisan.
- Akın, Gülten (1980). *Kırmızı Karanfil*, Türkiye Yazıları, 2. Baskı, Haziran.
- Alp, Ruken (2012). *Türkçe Şiirlerde “Kadın” Şairlerin Poetikalarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*, (İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, Kasım, s.48.
- Andaç, Feridun (1983). “Refik Durbaş İle Konuşma”, *Yazko Edebiyat*, Sayı:33, Temmuz, s.134.
- Başçılar, Seyfettin (1961). *Altın Çağı Ölümün*, Yeditepe Yayınları, Ekim, İstanbul.
- Başçılar, Seyfettin (1973). *Sokak Şarkıları*, Yeditepe Yayınları, Mayıs, İstanbul.
- Bebel, August (2013). *Kadın ve Sosyalizm*, (Çev:Saliha Nazlı Kaya), Agora Kitaplığı, 1. Basım, Mart, İstanbul.
- Bezirci, Asım (1971). *On Şair, On Şiir*, May Yayınları, 1. Basım.
- Bozoklar, Kutsiye (2009). *Sosyalizm ve Kadın İnsan*, Akademi Yayınları, 1. Baskı Ekim.
- Camus, Albert (2020). *Sisifos Söyleni*, (Çev: Tahsin Yücel), Can Sanat Yayınları, 44. Basım, Şubat, İstanbul.
- De Beauvoir, Simon (2019). *İkinci Cinsiyet (I-II. Cild)*, (Çev: Gülnur Savran), Koç Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, Ekim, İstanbul.
- Demir, Ömer, Acar, Mustafa (1992). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Ağaç Yayıncılık, İstanbul, s.143.
- Dinamo, Hasan İzzettin (1976). *Gecekondundan Şiirler*, May Yayınları, 1. Basım, Ocak, İstanbul.
- Donovan, Josephine (2007). *Femist Teori*, (Çev: Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan), İletişim Yayınları, 4. Basım, İstanbul.
- Durbaş, Refik (1974). *Hücrede Ayışığı*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Görgülü, Selma (1986). “Kadının Toplumdaki Yeri”, *Türk Hemşireler Dergisi*, C. 36, S.2, s.55.
- Güneş, Yaşar, (2003). “Gülten Akın’ın Şiirlerinde Kadın, Erkek, Aile”, *Varlık*, S.1154, s.25.

- Hartmann, Heidi (2006). Marksizm’le Feminizm’in Mutsuz Evliliği, (Çev: Gülşad Aygen), Agora Yayınları, 1. Basım, Eylül, İstanbul.
- Hızlan, Doğan (2001).“Gülten Akın’da Kadın Kavramının Peşine Düşmek”, Dil Dergisi, S. 101, Mart, s.98.
- Ilgaz, Rıfat (1969). Karakılçık, Öncü Kitapevi, 1. Basım, Mart.
- İlhan, Attilâ (1977). Böyle Bir Sevmek, Bilgi Yayınevi, 1. Basım, Nisan.
- İnce, Özdemir (1969). Kiraz Zamanı, May Yayınları, Temmuz.
- Kansu, Ceyhun Atuf (1970). Buğday, Kadın, Gül ve Gökyüzü, Gül Yayınevi, İstanbul, 1970.
- Korkmazgil, Hasan Hüseyin (1976). Koçero Vatan Şiiri, Bilgi Yayınevi, 1. Basım, Mayıs.
- Korkmazgil, Hasan Hüseyin (1977). Haziranda Ölmek Zor, Bilgi Yayınevi, 1. Basım, Ocak.
- Marx, Engels, Lenin (2010). Marksizm ve Kadın, Çev: Ö. Ufuk, Sorun Yayınları, 9. Baskı, Nisan.
- Miraç, Yaşar (2002). “Toplumcu Edebiyat”, Soruşturma: “Yaşar Miraç”, Adam Sanat, S.198, s.40-41-45.
- Miraç, Yaşar (1979). Trabzonlu Delikanlı, Sanat Emeği Yayınları, 1. Baskı, Mayıs.
- Necatigil, Behçet (2007). Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, “Seyfettin Başçılar”, Varlık Yayınları, 24. Basım, Ekim.
- Oktay,Ahmet (1965). Her Yüz Bir Öykü Yazar, Kendi Yayını.
- Oral, Zeynep (S.7). Edebiyatımızda On İnsan Bin Yaşam “Gülten Akın” s.2.
- Özdemir, Emin (1976). “Sevginin ve Doğanın Ozanı”, Ilgaz, S.172, Ocak, s.7.
- Popova, Nina (1999). Sosyalizm Diyarında Kadın, Çev: Murat Güneşdoğdu, İsmail Yarkın, İnter Yayınları, 1. Basım Mart.
- Sezer, Sennur (1966). Yasak, Habora Yayınları, 1. Basım, Mart.
- Sezer, Sennur (1977). Direnç, Cem Yayınevi, İstanbul.
- TDK (1998), Türkçe Sözlük, 9. Basım, Ankara, s.831.
- Telli, Ahmet (1979). Yangın Yılları, Aşama Yayınları, 1. Basım, Ocak.
- Thornham, Sue (2006). “Postmodernizm ve Feminizm”, Stuart Sim, Postmodern Düşüncenin Eleştirel Sözlüğü, (Çev: Mukadder Erkan, Ali Utku), Ebabil Yayınları, 1. Baskı, Ankara.